TEXNOLOGIYA VA AMALIY SAN'AT DARSLARIDA LOYIHA-TADQIQOT METODIDAN FOYDALANISHNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

Karimov Azizjon To‘raqul o‘g‘li
Osiyo xalqaro universiteti Pedagogika yo‘nalishi 1-kurs magistranti
ORCID iD: 0009-0000-6557-5161
E-mail: azizkarimovv97@gmail.com

Annotatsiya. *Maqolada texnologiya va amaliy san'at mashg‘ulotlarida loyiha-tadqiqot faoliyatini tashkil etish orqali o‘quvchilarning kreativ fikrlashi, muammoni hal qilish, hamkorlikda ishlash va amaliy mahsulot yaratish kompetensiyalarini rivojlantirish masalalari ko‘rib chiqiladi. Loyihani rejalashtirish, material tanlash, tajriba-sinov, mahsulotni tayyorlash va taqdim etish bosqichlari yoritilib, o‘qituvchi faoliyatiga doir metodik tavsiyalar beriladi.*

Kalit so‘zlar: *loyiha-tadqiqot faoliyati, texnologiya ta'limi, amaliy san'at, kreativ fikrlash, dizayn, kompetensiya, hamkorlik, refleksiya.*

Аннотация. *В статье рассматриваются вопросы развития креативного мышления, навыков решения проблем, сотрудничества и компетенций по созданию практических изделий у учащихся посредством организации проектно-исследовательской деятельности на занятиях по технологии и прикладному искусству. Освещаются этапы планирования проекта, выбора материалов, проведения опытно-практической работы, изготовления изделия и его презентации. Также предлагаются методические рекомендации по организации деятельности учителя.*

Ключевые слова: проектно-исследовательская деятельность, технологическое образование, прикладное искусство, креативное мышление, дизайн, компетенция, сотрудничество, рефлексия.

Abstract. *This article explores how organising project-based research activities in technology and applied arts lessons can develop students' creative thinking, problem-solving skills, collaboration, and competencies in creating practical products. It outlines the stages of project planning, material selection, experimentation and testing, product development, and presentation. The article also provides methodological recommendations for teachers.*

Keywords: *project-based research activities, technology education, applied arts, creative thinking, design, competence, collaboration, reflection.*

Zamonaviy ta’limda o‘quvchining bilimni yodlab olishi bilan cheklanib qolmasdan, uni real vaziyatlarda qo‘llay olishi, mustaqil qaror qabul qilishi va yangi mahsulot yaratishi muhim natija hisoblanadi. Ta’lim mazmunini hayot bilan bog‘lash, o‘quvchini faol izlanishga jalb etish hamda egallangan bilimlarni amaliy vazifalar orqali mustahkamlash ta’lim samaradorligini oshiradi [1]. Shu nuqtayi nazardan texnologiya va amaliy san’at darslarida loyiha-tadqiqot faoliyatidan foydalanish alohida ahamiyatga ega.

Loyiha asosida o‘qitish o‘quvchini muayyan muammo yoki ehtiyojni aniqlash, yechim variantlarini ishlab chiqish, mahsulotni loyihalash va natijani taqdim etishga yo‘naltiradi. Bunday faoliyatda bilim, ko‘nikma va munosabatlar bir butun jarayonda namoyon bo‘ladi. J. Dyuining tajriba orqali o‘rganish haqidagi qarashlari ham ta’limda faoliyat va bevosita tajribaning ahamiyatini ta’kidlaydi [2].

Texnologiya va amaliy san’at darslarida loyiha-tadqiqot faoliyati o‘quvchining kundalik hayotda uchraydigan ehtiyoj yoki muammoni kuzatishidan boshlanishi mumkin. Masalan, sinfxona buyumlarini tartibli saqlash, chiqindi materiallardan foydali mahsulot tayyorlash, milliy naqsh asosida zamonaviy bezak yaratish yoki oddiy maishiy buyumning qulayligini oshirish kabi vazifalar o‘quvchilar uchun mazmunli loyiha mavzusi bo‘la oladi.

Loyihaning dastlabki bosqichida o‘quvchilar muammoni ifodalaydi va maqsadni belgilaydi. Keyin ma’lumot to‘playdi, mavjud namunalarni o‘rganadi, eskiz yoki chizma tayyorlaydi hamda bir nechta yechimni taqqoslaydi. Bu jarayon kuzatish, tahlil qilish, savol qo‘yish va asoslangan qaror chiqarish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. O‘quvchiga tayyor namunani aynan ko‘chirishni emas, balki uning vazifasi va tuzilishini tushunib, o‘z yechimini taklif qilishni o‘rgatish muhimdir.

Loyiha asosida o‘qitishning samarasi o‘quvchining mazmunli savol ustida izlanishi, muayyan vaqt davomida ish olib borishi, yakuniy mahsulot yaratishi va o‘z natijasini boshqalarga taqdim etishi bilan bog‘liq. Bunda o‘qituvchi bilim manbai bo‘lish bilan birga, jarayonni rejalashtiruvchi va yo‘naltiruvchi vazifasini bajaradi [3].

Birinchi bosqich — muammoni aniqlash va g‘oya ishlab chiqish. O‘qituvchi o‘quvchilarga hayotiy vaziyatni taklif etadi, ular esa muammoning sabablarini muhokama qilib, yechim variantlarini yozib chiqadi. “Bu buyum kim uchun mo‘ljallangan?”, “U qanday vazifani bajaradi?”, “Qaysi materialdan tayyorlansa maqsadga muvofiq?” kabi savollar o‘quvchini fikrlashga undaydi.

Ikkinchi bosqich — loyihalash va rejalashtirish. O‘quvchilar mahsulotning eskizini chizadi, o‘lchamlarini belgilaydi, material va asboblarni tanlaydi, ish ketma-ketligini tuzadi. Bu bosqichda iqtisodiy tejamkorlik, material xususiyatlari, estetik talablar va xavfsizlik qoidalari hisobga olinadi.

Uchinchi bosqich — mahsulotni tayyorlash va sinovdan o‘tkazish. O‘quvchilar amaliy ishni belgilangan ketma-ketlikda bajaradi, zarur hollarda dastlabki rejasiga tuzatish kiritadi. Tayyor mahsulotning mustahkamligi, qulayligi, tashqi ko‘rinishi va vazifaga mosligi tekshiriladi. Xatoni muvaffaqiyatsizlik sifatida emas, balki takomillashtirish uchun ma’lumot sifatida qabul qilish ijodiy muhitni kuchaytiradi.

To‘rtinchi bosqich — taqdimot va refleksiya. O‘quvchi o‘z mahsulotini namoyish etib, nima sababdan aynan shu material va usulni tanlaganini tushuntiradi. Sinfdoshlar savol beradi, taklif bildiradi. O‘quvchi esa ish jarayonida nimalarni o‘rganganini, qaysi qiyinchilikka duch kelganini va keyingi safar nimani yaxshilashini tahlil qiladi.

Amaliy san’at mashg‘ulotlarida milliy naqsh, kashtachilik, yog‘och o‘ymakorligi, kulolchilik va bezak san’ati namunalaridan loyiha manbai sifatida foydalanish mumkin. O‘quvchilar naqshlarning tuzilishi, ranglar uyg‘unligi va kompozitsion xususiyatlarini o‘rganib, ularni daftar muqovasi, mato bezagi, suvenir yoki xona jihozlari dizaynida ijodiy qo‘llaydi. Bunda an’anaviy san’at elementlarini shunchaki takrorlash emas, ularning mazmunini anglagan holda zamonaviy ehtiyojga moslashtirish ko‘zda tutiladi.

Bunday topshiriqlar o‘quvchilarda milliy madaniy merosga hurmat, estetik did va mualliflik yondashuvini shakllantiradi. BMTning Ta’lim, fan va madaniyat masalalari bo‘yicha tashkiloti UNESCOning barqaror rivojlanish ta’limiga oid yondashuvida ham ta’lim oluvchilarda bilim bilan bir qatorda amaliy kompetensiyalar, mas’uliyatli munosabat va faol ishtirokni rivojlantirish muhimligi qayd etiladi [4].

Loyiha faoliyatini baholashda faqat tayyor buyumning chiroyiga qarab xulosa chiqarish to‘g‘ri emas. Baholash mezonlari oldindan o‘quvchilarga tushuntirilishi va jarayonning turli jihatlarini qamrab olishi kerak. Jumladan: muammoni to‘g‘ri belgilash; g‘oyaning yangiligi va maqsadga muvofiqligi; reja va eskizning aniqligi; materialdan oqilona foydalanish; ish sifati va xavfsizlikka rioya qilish; hamkorlik; mahsulotni asoslab taqdim etish.

O‘qituvchiga quyidagi metodik tavsiyalarni qo‘llash maqsadga muvofiq: loyiha mavzusini o‘quvchilarning yoshi va kundalik ehtiyojlariga mos tanlash; murakkab vazifani kichik bosqichlarga ajratish; turli darajadagi topshiriqlarni taklif etish; qayta ishlanadigan va mahalliy materiallardan foydalanish; guruhda vazifalarni adolatli taqsimlash; xavfsizlik yo‘riqnomasini amaliy ish boshlanishidan oldin tushuntirish; o‘quvchining mustaqil qarorini qo‘llab-quvvatlash.

Baholash jarayonida o‘z-o‘zini baholash varaqasi, tengdoshlar fikri va o‘qituvchining kuzatuv qaydlaridan foydalanish mumkin. Bu usullar o‘quvchiga o‘z yutug‘i va kamchiligini ko‘rish, keyingi faoliyat uchun aniq maqsad belgilash imkonini beradi.

Xulosa qilib aytganda, texnologiya va amaliy san’at darslarida loyiha-tadqiqot faoliyatini yo‘lga qo‘yish o‘quvchilarning kreativ fikrlashi va amaliy ko‘nikmalarini rivojlantirishning samarali yo‘llaridan biridir. Muammoni aniqlashdan mahsulotni taqdim etishgacha bo‘lgan bosqichlarda o‘quvchi izlanadi, rejalashtiradi, material tanlaydi, amaliy ish bajaradi va natijani baholaydi. Milliy amaliy san’at merosini zamonaviy dizayn bilan uyg‘unlashtirish esa ta’limning tarbiyaviy va estetik imkoniyatlarini kengaytiradi. Shuning uchun o‘qituvchi darslarda tayyor namunani takrorlashdan ko‘ra, mustaqil g‘oya, tajriba, hamkorlik va refleksiyaga asoslangan topshiriqlarga keng o‘rin berishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. O‘RQ-637, 2020-yil 23-sentabr.
2. Dewey, J. Experience and Education. — New York : Macmillan, 1938.
3. Krajcik, J. S., Blumenfeld, P. C. Project-Based Learning. In: The Cambridge Handbook of the Learning Sciences. — Cambridge : Cambridge University Press, 2006. — P. 317–334.
4. UNESCO. Education for Sustainable Development: A Roadmap. — Paris : UNESCO, 2020.